

вияв людської гідності мислитель вбачає в свободі, а громадянське суспільство ототожнює з владою вільних, де кінцева мета громадянського суспільства – досягнення щасливого життя, якому сприяють і державні, і особисті відносини [6, с. 96].

У Новий час зміст понять честь та гідність значно розширюється, адже в умовах політичної кризи Європи, до сталого розуміння біологічної, природної, божественної цінності людини, закономірно прирошується значення соціального, політичного, економічного статусу. Ідеї свободи людини в суспільстві, невід’ємності її природних прав, забезпечених принципом законності дій держави, відстоював у своїх політичних трактатах представник англійського емпіризму та просвітництва Дж. Локк. Філософ зазначав, що право на життя, власність, гідність особи, рівність людини не відчужує нікому ні за яких обставин [7, с.271–272]. Нідерландський філософ та релігійний мислитель Б. Спіноза додає до визначення гідності людини ознак наднаціональності: «У відношенні розуму і щирої чесноти – жодна нація від іншої не відрізняється» [8, с.62]. Також, як абсолютна цінність, гідність людини постає в роботах родоначальника німецької класичної філософії І. Канта. Саме йому належить вислів: «Повага, яку я відчуваю до інших або таке, що інші можуть вимагати від мене, є, як наслідок, визнанням гідності в іншій людині, тобто гідності, яке не має ні ціни, ні еквівалента, який можна обміняти на об’єкт пошани» [9, с.404]. Подальший розвиток доктрина прав людини та, насамперед, права на повагу до честі й гідності отримала в роботах Л. Фейєрбаха, Ж.-Ж. Руссо, І.В.Ф. Гегеля. Їх ідеї гуманітарної рівності людей, автономії індивіда – як основи гідності, втілено в сучасній концепції прав людини.

Отже, пронесена крізь віки та піднесена до абсолюту філософська ідея цінності та апріорності людської гідності, поваги до честі людини, – в умовах новітнього часу займає почесне місце в царині теорії права. Водночас, набувши нового гуманістично-філософського значення – на тлі карколомних історичних подій ХХ ст. – честь та гідність людини є, наразі, не тільки об’єктом наукових досліджень, а й предметом правового, насамперед, конституційного регулювання на внутрішньодержавному рівні та всесвітньо-визнаною міжнародно-правовою ціннісною категорією.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 25.01.2019).
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 25.01.2019).
3. Гришук О. В. Людська гідність у праві: філософський аспект: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.12 «Філософія права» / О. В. Гришук. – Х., 2008. 33с.
4. Власова О.В. Формирование представлений о чести и достоинств личности в истории развития общества: эволюционно-правовое измерение. *Вестник Поволжской академии государственной службы*. 2011. № 3. С. 44-50.
5. Литвиненко І. Л. Генезис прав людини в історії політико-правової думки світу та України. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2004. № 1/2. С. 7–13.
6. Аквінський Тома. Коментарі до Арістотелевої «Політики» / Пер. з латині. Київ: Основи, 2000. 794 с.
7. История политических и правовых учений: учеб. для вузов / под ред. проф. В. С. Нерсесянца. М.: Издательская группа НОРМА-Инфра-М, 2000. 736 с.
8. Спиноза Б. Краткий трактат о Боге, человеке и его счастье. Избранные произведения: в 2 т. М.: Госполитиздат, 1957. Т. 2. 1957. С. 67–171.
9. Кант И. Метафизика нравов. Собрание сочинений: в 6 т. М.: Мысль, 1965. Т. 4. Ч. 2. 1965. С. 107–437.

Касяненко Євгенія Валеріївна
старший викладач кафедри
загальноправових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ МУНІЦИПАЛЬНИХ ОРГАНІВ В РІЗНИХ МОДЕЛЯХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В Україні на сьогодні проблемним питанням є як удосконалення механізму реалізації прозорого державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації, так і інституціоналізація демократичного громадського контролю у цій сфері. В процесі вирішення цих проблем вкрай необхідним є вивчення та врахування міжнародних правових стандартів та прові-

дної практики демократичних країн світу. Формування вітчизняної моделі демократичного контролю на основі кращих здобутків міжнародного співтовариства є на часі у зв'язку з обраними Україною глобалізаційними орієнтирами розвитку.

Різні аспекти зарубіжного досвіду контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування у своїх працях розглядали такі науковці як П. Любченко, К. Мануїлова, І. Недов, О. Смоляр, М. Петришина, О. Петришин, А. Черкасов та ін. Державний контроль за діяльністю місцевого самоврядування в зарубіжних країнах досліджували П. Ворона, Т. Коломоєць, П. Любченко, П. Матвієнко, О. Петришин, О. Смоляр та ін. Окремі питання громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах стали предметом наукових досліджень В. Боклага, М. Їжі, Л. Наливайко, О. Кравчука, О. Савченка та ін. Вивчення виробленого міжнародного досвіду контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування є актуальним з точки зору пошуку оптимальних напрямків удосконалення правового та інституційного його забезпечення в національній правовій системі.

Муніципальне управління може здійснюватися у різних організаційних формах, які в сукупності утворюють єдину модель системи місцевого самоврядування, за допомогою якої у рамках усієї країни вирішуються питання місцевого значення. Під моделлю місцевого самоуправління розуміється форма організації влади територіальною громадою з метою найбільш ефективного вирішення питань місцевого значення [1, с. 19]. В Європейських державах використовуються різні форми і методи контролю громадян за діяльністю органів місцевого самоврядування. В залежності від форми держави, типу правової системи, моделі місцевого самоврядування залежить ефективність тих чи інших видів і форм контролю. В різних державах ефективність однієї і тієї ж форми контролю розкривається по-різному.

Для вироблення обґрунтованих науково-практичних висновків та рекомендацій, які б сприяли удосконаленню вітчизняної практики, доцільно розуміти досвід контролю за діяльністю муніципальних органів, залежно від моделей місцевого самоврядування. Таких моделей, як відомо, існує п'ять: англосаксонська, континентальна, іберійська, змішана та радянська.

В англосаксонській моделі (*Великобританія, Ірландія, Канада, Австралія, Нова Зеландія, США та ін.*) урядові органи прямо не контролюють місцеві співтовариства, оскільки останні виступають як повністю автономні колективи, що діють у деяких випадках як рівні з державою суб'єкти. Англосаксонська модель місцевого самоврядування характеризується посиленням державного контролю за тими сферами суспільного життя, які традиційно розглядалися як предмет самостійного відання місцевого самоврядування [2, с. 168]. Державний і громадський контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування все ж має місце англосаксонській моделі.

Робота органів місцевого самоврядування контролюється державою непрямим шляхом [3, с. 39]. Виділяють такі способи контролю діяльності органів місцевого самоврядування: через фінансові ревізії, оскільки велика частка дотацій надається з державного бюджету; через прийняття законів, що регламентують структуру органів місцевого самоврядування; за допомогою міністерських інспекційних перевірок; за допомогою судового контролю (центральні органи можуть звертатися до суду з позовами проти органів місцевого самоврядування); через затвердження чиновників муніципального управління департаментами відповідних міністерств [4].

Громадський контроль в державах, що використовують англосаксонську модель місцевого самоврядування, розвивається по-різному і залежить від ефективності демократичних перетворень.

В умовах континентальної моделі (*Франція, Італія, Іспанія, Бельгія, Нідерланди, Польща, Болгарія, Туреччина, Сенегал та ін.*) державний контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування здійснюється активніше, порівняно з англосаксонською моделлю.

На представників державної влади (комісарів, директорів, префектів тощо) покладається здійснення контрольної функції щодо дотримання законності органами місцевого самоврядування, санкціонування рішень муніципальних представницьких органів, а також виконання інших функцій загальнодержавного характеру. Таким чином, адміністративна, організаційна та фінансова автономія місцевого самоврядування хоча й існує, але значно обмежена і перебуває під контролем державних органів. Урядовий контроль стосується вже прийнятих органами місцевого самоврядування рішень, їх відповідності актам вищих органів державної влади. У разі виявлення невідповідності таких рішень актам законодавства питання розглядається в порядку адміністративного судочинства [2, с. 168]. Крім того, для континентальної моделі характерна внутрішня підпорядкованість і субординація у системі органів місцевого самоврядування різних рівнів.

Ця модель припускає певне обмеження місцевого самоврядування і забезпечує велику підконтрольність і централізацію системи управління [4]. Вона притаманна для держав, які тяжіють до

централізації, отож державному контролю відведено провідну роль, хоча і з чіткими обмеженнями та застереженнями. При цьому розвиток громадського контролю безпосередньо пов'язаний з розвитком громадянського суспільства та демократичними прогресом. В державах зі слабкою демократією, континентальна модель місцевого самоврядування не дозволяє повною мірою розвиватися громаді.

В іберійській моделі (Бразилія, Аргентина, Мексика, Португалія, Колумбія, Нікарагуа, Іспанія та ін.) на всіх рівнях адміністративно-територіального устрою держави є виборні представницькі органи (ради) та виборні головні посадові особи місцевого самоврядування, що очолюють виконавчі органи (алькальди, регідори, мери, префекти тощо) [2]. Рада розглядається як місцевий нормотворчий орган, алькад – його виконавчий орган, що хоч і є виборним, затверджується центром як представник держави в адміністративно-територіальній одиниці [5, с. 44]. Отож, алькади поєднують в собі і функції органу місцевого самоврядування і органу державного управління, що наділений правом контролювати раду.

Алькади здійснюють адміністративну опіку: вони мають право зупиняти на певний строк рішення ради, звертатися з пропозиціями до центральних органів держави про розпуск рад, які систематично порушують закони або стали непрацездатними [6, с. 62]. В його повноваженнях відбувається специфічне поєднання опосередкованого громадського контролю і безпосереднього державного. Це може забезпечити значну демократизацію державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, але неможна погодитись, що така практика задовольняє ключову мету громадського контролю.

В основі радянської моделі (В'єтнам, Китай, КНДР, Куба) лежить принцип повновладдя представницьких органів. Місцеві представницькі органи вважаються органами державної влади, у той час як їх виконавчі органи – місцевими органами державного управління. І представницькі, і виконавчі органи розглядаються як складова частина всієї системи органів держави, основним завданням якої є проведення у життя актів центральних органів влади, забезпечення виконання основних державних функцій на всій території країни. Вони періодично звітують перед вищестоящими органами про свою діяльність [2]. Для радянської моделі характерною є ідеологізація і формалізм місцевого самоврядування, його підпорядкування керівній партії. Державний контроль має безумовний пріоритет, тоді як громадський не застосовується. Сьогодні радянська модель для України, загалом не представляє прикладного інтересу. Але, враховуючи, що вона все ж застосовується в деяких державах світу, заслуговує наукової уваги в контексті порівняльно-правових досліджень.

Різні моделі місцевого самоврядування використовуються державами в умовах власних традицій державотворення та правотворення. При цьому відбувається запозичення і апробування кращих практик від кожної моделі та відхід від інструментарію, який видався неефективним. Утворюються змішані моделі місцевого самоврядування.

Змішана модель місцевого самоврядування використовується в *Німеччині, Австрії, Російській Федерації, Японії* та ін. Найвідомішим є гібрид англосаксонської і континентальної. При цьому така модель має і істотну специфіку. Місцеве самоврядування автономно від державного, проте держава активно підтримує і стимулює самоорганізацію громадян на місцях. Від англосаксонської її відрізняє законодавча регламентація діяльності місцевих органів і велика зв'язок з державою, а від континентальної – велика демократизація общинної життєдіяльності. Жителі, поряд з виборчим правом широко практикують такі форми участі, як: відвідування відкритих засідань ради, зборів і слухання, місцеві референдуми, журі громадян [3, с. 393].

Вітчизняну модель місцевого самоврядування можна визнати змішаною. Хоча поширеною є думка, що в Україні відсутня цілісна, ефективно функціонуюча модель місцевого самоврядування [7]. Вона має фактично символічний характер щодо повноцінного місцевого самоврядування на усіх рівнях організації суспільства, що характеризується правовою, організаційною та матеріально-фінансовою автономією [8, с. 58].

Отже, необхідність удосконалення вітчизняної моделі місцевого самоврядування не викликає сумнівів, насамперед через запозичення ефективних практик контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, що використовуються в англосаксонській моделі місцевого самоврядування. Державний контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування отримав правове закріплення у всіх моделях місцевого самоврядування, як один з дієвих методів забезпечення дотримання органами місцевого самоврядування принципів верховенства права і законності. Але, в будь-якій демократичній державі серед різних форм і видів контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування пріоритетними є ті, що здійснюються громадськістю.

Література

1. Міжнародно-правові стандарти у сфері місцевого самоврядування / М. О. Петришина, О. О. Петришин. Х. : Право, 2016. 44 с.
2. Стешенко Т. В. Сучасні моделі місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми державного будівництва та місцевого самоврядування в контексті конституційної модернізації* : зб. наук. ст. за матеріалами наук.-практ. семінару, м. Харків, 14 жовтн. 2016 р. Харків, 2016. С. 162–170.
3. Государственное и муниципальное управление : учебник для бакалавров / Ю. В. Гимазова ; под общ. ред. Н. А. Омельченко. М. : Издательство Юрайт, 2014. 453 с.
4. Наконечний В. В. Основні світові моделі місцевого самоврядування: порівняльний аналіз. *Теорія та практика державного управління*. 2014. № 1 (44). URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-1/doc/5/03.pdf>
5. Черкасов А. И. Органы местного управления в зарубежных странах. Сравнительное исследование: научно-аналитический обзор / А. И. Черкасов. М.: ИНИОН, 1994. 89 с.
6. Лимонов А. М. Местное самоуправление в Российской Федерации: учебн. пособие. / А. М. Лимонов. М.: ЮИ МВД РФ, 2002. 80 с.
7. Соскін О. Нова модель місцевого самоврядування в Україні: необхідність та механізми впровадження. *Економічний часопис-XXI*. 2006. №11-12. URL: <http://soskin.info/material.php?pokaz=2259>
8. Майданник О. Становлення та розвиток української моделі місцевого самоврядування. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. №1. С.55-59.

Коба Марія Миколаївна

старший викладач кафедри правового забезпечення
службово-бойової діяльності

Київського факультету Національної академії
Національної гвардії України

Науковий керівник – д.ю.н., доцент Кучук А.М.

*(Сумський державний педагогічний
університет ім. А.С.Макаренка)*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Дослідження правової культури військовослужбовців Національної гвардії України обумовлюється потребою підвищити її рівень до міжнародних стандартів, з тим, щоб побудувати правову систему, здатну інтегруватися у європейський правовий простір. Крім того, на відміну від загально-теоретичних досліджень правової культури суспільства в цілому і окремих соціальних груп, вивчення правової культури військовослужбовців Національної гвардії України до теперішнього часу не стали предметом системного дослідження науковців і практиків.

Правова культура як явище правової реальності була предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених-правознавців, які в різних аспектах розглядали питання правової культури суспільства, досліджували правову культуру військовослужбовців та працівників правоохоронних органів – Н. Аграновської, С. Алексеева, В. Андросюка, О. Бандурки, М. Кельмана, А. Кребера, А. Колодія, В. Копейчикова, В. Котюка, К. Клахкона, Л. Петражицького, П. Рабіновича, М. Розумовича, О. Скакун, С. Сливки, С. Станік, В. Тищенко, О. Тихомирова, О. Шпенглера та інших.

Правова культура завжди сприймається як одна з категорій загальнолюдських цінностей та належить до невід’ємних ознак правової держави, основним призначенням якої є забезпечення максимального здійснення, охорони та захисту прав людини. Слід зазначити, що концепція правової держави передбачає підвищення рівня правової культури суспільства, кожного окремого громадянина з метою розбудови в Україні правової держави та громадянського суспільства, розвитку досконалої законодавчої системи та виконання законів всіма громадянами та державними органами і військовослужбовцями зокрема [1, с. 231-238].

Юридична енциклопедія визначає, що правова культура – це складова частина загальної культури, сукупність факторів, що характеризують рівень правосвідомості, правовідносин, досконалості законодавства, організації роботи з його дотримання, стан законності і правопорядку [3, с. 672].

В.В. Копейчиков визначив, що правова культура – це система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи особи, інші найважливіші соціальні цінності [4, с. 140].